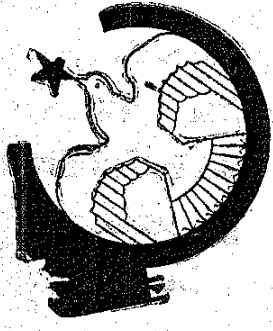

Hayat

*Hayata. daima hayata.. dün-
yaya daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt I. 15 Eylül 1929. Sayı: 139

Müşahade:

Maarif siyasetimiz

İktisadî noktai naazardan

*[Cumhuriyet Maarifinin genç ve kıymetli vekili, mecmu-
amızın fahrî tahrir-heyeti reisi Cemal Hüsnü Beyin 20 Haziran
1921 tarihli Yeni Cün'de çıkan bir makalesini sayfalarımıza
naklediyoruz.*

*Hayat, bu sayısından itibaren, Cemal Hüsnü Beyin
kalemi ile kuvvetli bir yardımcı bulmuş olduğunu aziz
okuyucularına müjdeler.]*

Maarilin neşir ve tamimi için iktisadî kuvvetlerin inkişafı nasıl lâzımsa iktisat kuvvetlerinin inkişafı için de Maarif o nisbette mühimdir. Bu iki saha biri birinin mütemmimidir.

Maarif siyaseti hemen her memlekette büyük mıkıyasta sanayi ve ticaretin inkişafı zamanına kadar başlıca üç devrede geçti:

İlk devrede mekteplerin vazifesi bir taraftan ruhanî vezâifi talim ve icraya kadir uzuvlar yetiştirmek, diğer taraftan halka dinî akideler telkinile çocukları merasimi diniyeyi hakkile ifa edebilir bir hale getirmektir. İkinci devrede mektepler bu sırf ruhanî mahiyetten çıkarak feylesof ve filologların idaresine intikal ediyor, ve millî şeklini alıyor. Burada tahsil daha ziyade edebî ve bedîîdir Vatan mefhumu bu devrede ikinci bir din akidesi hükmüne geçmiştir. Bundan sonra ensiklopedik ilim devresi geliyor. Mekteplerin programı umumiyetle li saniyat, tarih, riyaziyat ve tabiiyat esaslarını ihtiva eder.

Yüksek sanayi ve ticaretin inkişafı

zamanına tesadüf eden son zamanlarda milletlerin tahsil siyasetleri yavaş yavaş daha şe'nî (realist) ve amelî esaslara doğru tebdili istikamet ediyor. İlim fevkalâde tenevvü etmiş ve çok karışık bir şekil almıştır.

Artık umumî ihata şart değildir. Fikrî ve cismî iktidar nisbetinde her hangi bir şubede ihtisas peyda edilmeğe çalışılıyor. Hayat senelerinin daha çok kıymeti vardır. Dünya istihsalâtı mümkün olduğu kadar çabuk ve çok uzuvlara mühtaç; bunun içindir ki darülfünunların yanında teknik enstitüler çoğalıyor. Evelce yalnız darülfünuna methal olmağa yarayan talî mektepler doğrudan doğruya hayata adam yetiştiriyorlar. Yüksek ve aristokratik edebî ve ilmî tahsil yerine daha ziyade demokratik ilmî, amelî bir tahsil yol alıyor.

Bizim bu günkü tahsil siyasetimiz, bilhassa yukarıda saydığımız ikinci ve üçüncü devrelere isabet eden kısımda tecelli ediyor. Memleketin istihsalât esaslarıyla intibak etmiş değildir. Son senelerin mahsulü olarak bir çok talî

mektep mezunlarına malik bulunuyoruz. Fakat bunların istihsalât sahasında oynadıkları rol maalesef görüyoruz ki hiçtir. Ve bu sistemle bundan başka da bir şey yapılamaz. Bunların hepsi mekteplerden çıktığı gün darülfünuna devam edemezde, hayata atılmak mecburiyetinde kalırlarsa (ne yapacağı?) sualile ellerini böğürlerine dayıyorlar.

Mahmut Esat Beyin pek güzel söylediği gibi bu günkü Maarifimiz zengin Maarifidir. Ve bu nevi tahsille biz hatta birinci devrede olduğu kadar Maarifi tamime bile muvaffak olamadık. Filhakika birinci Maarif devremizde en uca köylerimize kadar bir zamanlar Garbin (Seminer, Akademi) denilen yüksek tahsil müesseselerile boy ölçüşecek medreselerimiz vardı. Sonra diğer memleketlerde dinî tahsili yalnız bir sınıfa mahsus aristokratik bir tarzda iken bizde tamamen demokratik şekilde idi. Kur'ani Kerim, Mevlüdi Şerif okuyabilen kız, erkek çocukların adedi denebilir ki köylerimizde bu gün okuyup yazma bilenlerin adedinden belki de fazla idi.

Edebiyat dersinde ne okutmalı?

hareket ettiren ruhtur.. Sözlere istilâh farkları bertaraf edilirse, bugünkü Fizik ilminin nazariyelerine hiç de uzak değildir. Tales'in meziyeti ilâh denilen ve dünyanın haricinde telâkki edilen kuvvetleri maddeye rabt etmek, ruhun da maddeye merbut bir kuvvet olduğunu ilk defa olarak söylemiş olmaktadır.

Tales'in vazettiği ilmî felsefenin doğru yololduğuna diğer bir delil de, ondan evvel hiç bir filozof kendisine aynı yolda halef bulamamış olduğu halde, Milet felsefe mektebi diye ilk defa olarak bir felsefe mezhebi çıkmış olmasıdır. Bu felsefe mezhebinin mümeyyiz vasfı, Tales'in haleflerinin aynı usulü tatbik ettikleri halde, onun çıkarmış olduğu neticelere muhalif neticele e varmalarıdır; bu da yolun doğru olduğuna bir delildir. İlmî usul yanlış tashih etmeğe müsait yol demektir; hakikate ancak hataları anlayarak varılır.

Bu makale Tales'in hayatını ve felsefesini temâmile anlatmağa müsait olmadığı gibi, haleflerini burada bildirmekte kabil değildir.

Maksadım da, zaten Milet felsefesini tafsilatı ile yazmak değil, ilmî felsefenin ilk defa olarak, bu gün bizim olan Anadolu toprağında başlamış olduğunu hatırlatmak ve ilmi seven gençlerin topraklarımızı bir kat daha sevmelerine hizmet etmektir.

G. Ata

Liselerde edebiyat tedrisatının bugünkü şekli bu dersin gayesini temine muktedir olmuyor. Talim ve terbiye heyeti resisimiz, 137 numaralı Hayat ta çıkan makalesile bu acıklı hakikati ortaya koydu. Halbuki edebiyat tedrisatından beklenen faydalar vardır.

Liseyi bitiren genç, darülfünun tahsili için lüzumlu olan asrî kültür hazırlığını yapmış sayılacaktır. Kültürün iki unsuru bilgi ve duygudur. Lise talebesine yirminci asır adamının bilmesi lâzım gelen müsbet ilimleri öğretmeye, talebenin muhakeme ve kabiliyetini bu yolla işletmeye çalışıyoruz; bu gencin tam kültürel olabilmesi için ona bir yandan da yirminci asır adamının zevkini ver-bilmemiz icap eder. Talebeye bu zevki verecek olan edebiyat tedrisatıdır.

Medreselerde ilim de, edebiyat ta iskolastikti; liselerde ilim iskolastik olmaktan kurtuldu. Bugün mekteplerimizde okutulan, bugünkü hayata lüzum ve faydası olan ilimdir. İlim iskolastik olmaktan kurtuldu, fakat edebiyat henüz bu damgayı taşıyor.

İlk meşhurlardan Osman oğulları hükûmeti zamanına kadar ki edebiyatımız aşiret ve feodalite devirlerinin köylüsüne mahsus iptidâî ve büyük bir kısım şifahî bir edebiyattır. Füzuliden, Bakiden tanzimata kadarki İstanbul edebiyatı saraya ve saray muhitine mahsus mah-

dut muhataplı bir aristokrasi edebiyatıdır. Bu zaman dahilinde tekke ve halk arasında yazılıp okunan edebiyat ise imparatorluk devrinin köylü ve orta sınıf şehirli ehâlisine mahsus bir ümmet edebiyatıdır. Tanzimatı Hayriyenin ilânından Cumhuriyetin ilânına kadar tazze ve teşekkül e mekte olan mahdut münevver burjuvazi için yazıldı.

Bugün lise talebesine verilmesi icap eden zevk nedir. Aşiret ve feodalite köylüsünün zevki mi? Sarayı mihrap sayan aristokrasinin dalkavuk zevki mi? Derviş ve aşık zevki mi? Yalnız kazancını ve kendi küçük sınıfının menfaatini düşünen esnaf ruhlu burjuvanın zevki mi? Zannederim ki ne o, ne öteki, ne de diğeri...

Halbuki elimizde mevcut edebiyat o devirlerin mahsulüdür, o zihniyetlerden, o cemiyetlerden doğmuştur, o zamanki zevki tennüm eder.

Demek ki mekteplerde bunları talebenin önüne koyamayız. Osmanlı edebiyatını kâmilten kapayıp tarihe tevdi etmekten başka yapılacak bir şey yoktur. Edebiyat tarihi için bu malzemenin istifade edebiliriz, fakat Cumhuriyet devrinin talebesi feodalite ve imparatorluk devirleri edebiyatından kıraat ve zevk için hiç bir şey bekleyemez.

Cumhuriyet asrında, geniş halk kitlelerinin kendi kendilerini idare ettikleri hürriyet as-

rında, cemiyetlerin bünyelerinde bariz tesirler yapan, cemiyetin yollarını sarahatla çizen endüstriyalizm asrında yaşıyoruz. Yeni medeniyet, yer yüzünde en büyük kıymet olarak insan mefhumunu buluyor, her şeyi insan içi ve her şeyi insandan biliyor. Yerde, gökte, irfanda, vicdanda vahimelerin saltanatı yıkıldı, insan zekâsının şaheseri olan makine tabiatı rametti. Yirminci asrın karakterini çizmek lâzımgelirse bunları söyleyebiliriz. Cumhuriyetin ilanile biz bu asra girdik. Yeni nesli bu asrın kültürile yetiştirmek mecburiyetindeyiz. Mekteplerimizde okutacağımız edebiyat bu kültüre hizmet edecek bir edebiyat olmalıdır.

Bu edebiyat var mıdır, nerededir, nasıldır. Bu edebiyat, Cumhuriyetin istinatgâhi olan geniş halk kitlesini anlayacağı dilde, geniş halk kitlesinin hayatından alarak geniş halk kitlesinin ihtiyacına cevap olmak üzere yerli mazleme ile beynelmilel usul ile vücade getiilmiş bir edebiyat olacaktır. Bu edebiyat Cumhuriyetin ilanından sonra

şöhretlerini tesise başlamış genç muharrirlerin kalemlele işleniyor. Bu edebiyat başlamıştır, demek ki vardır.

Orta mektepler ve liselerde edebiyat okutanlar, genç muharrirlere karşı çekingen ve itimatsız davranmalıdırlar.

Liselerde edebiyat derslerinde ne tarihe zeyl sayılacak

teşkil etmez. Lise talebesine edebî kıraat okutmamız lâzımdır, ve bu edebî kıraatin muhtevası bizim genç muharrirlerin içtimaî bir kıymet taşıyan yazılarıyla bu nevi edebiyatın ecnebi dillerindeki sayısız nümunelerinin tercemeleri olmalıdır.

En düstriyalizm, yeryüzündeki bütün milletleri birbirleriyle devamlı bir temas ve tedahül haline getirdi. İktisadî münasebetler, fikrî münasebetleri çoğalttı, sıkılaştırdı. Bunun içindirki yirminci asrın adamı yalnız mensup olduğu milletin değil, bütün dünyanın malı olan büyük zekâları bilmek mecburiyetindedir. Şu halde liselerde edebiyat derslerinde talebeye aynı zamanda dünyaya şaheserlerini, dünya edebiyat hareketlerini tanıtmamız, onu beynelmilel fikir ve san'at âlemile karşı karşıya getirmemiz lâzımdır.

“Liselerde edebiyat derslerinde ne okutulmalı?,” sualine ben böyle cevap veririm.

Refî Ahmet x

Dijon Tramvayları

*Dingilder rutubetli caddelerde yavaşça;
Yolda bisikletlerle konuşur arkadaşça
Oyuncak bir kurbağa gibi öten yayları.*

*Kaldırımında yürüyen yolcu ürkmesin diye,
Öyle etrafı sarsmaz çanıyla bir teviye,
Çekinir kirletmekten pırıl pırıl rayları.*

*Sıkılırken arkada tıkırdıyan zencirden
Yolunu şaşırarak gibi utanır birden
Onünde yükselince Düklerin sarayları.*

*Kışın vatman yağmura açar şemsiyesini,
Tahtalara sıkışmış bir böceğin sesini
Yeniden canlandırır sıcakla yaz ayları.*

*Sahanlıkta tepinir parka giden yolcular;
Onüne birikmişse kendinin ne suçu var
Kıra çıkan izciler, cenaze alayları?*

*Şunu diyorlar ama, zannederim yalandır;
“ Her biri bir kocaman kibrit kutusundondır
Dijon tramvayları, Dijon tramvayları! ”*

Dijon: Sabri Esat

mahiyette ölü anasırla bir eski zamanı tetkiki yapmak, ne de edebiyatın tekniğini ve işçiliğini öğretmek talebe için bir faida